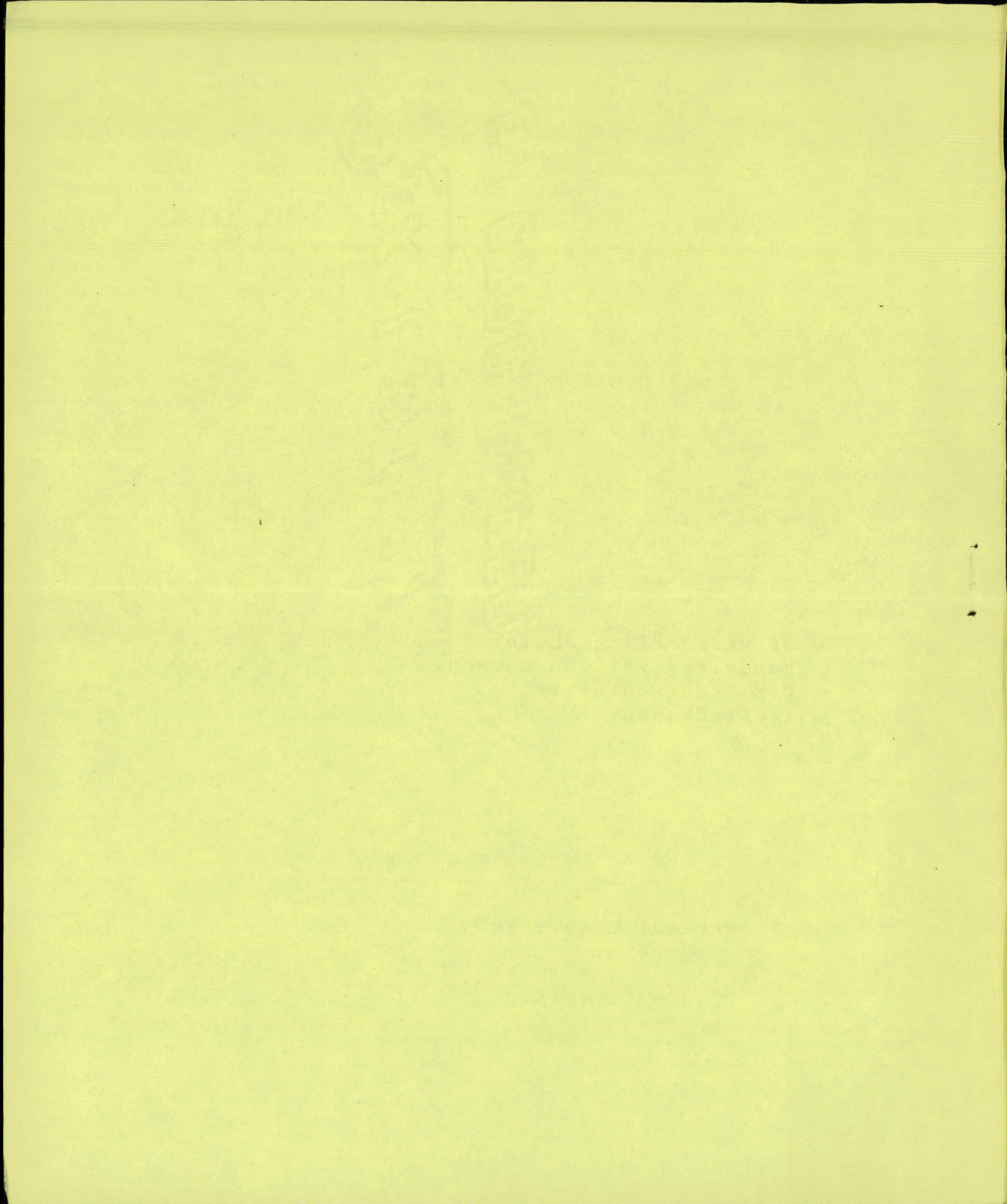

"U I T G R O O T M O E D E R S
K A S T J E"

De verzameling antiek
handwerkgerel van mevrouw
C.M. Kutttschrütter
te Aerdenhout

Centraal Museum te
Utrecht

22.9 - 5.11.1973

CENTRAAL MUSEUM

Agnietenstraat 1 Utrecht

In ons museum wordt van
21 september tot en met 4
november 1973 de tentoon-
stelling gehouden

UIT ROOTMOEDERS kastje

Verzameling antiek handwerkgerelateerd van
Mevr. C. M. Kuitschrütter te Aerdenhout

De directrice van het Centraal Museum
heeft het genoegen U uit te nodigen tot
het bijwonen op vrijdag 21 september
om 16.30 uur van de opening van de
tentoonstelling, die zal worden ingeleid
door mevrouw C. M. Kuitschrütter en
mevrouw J. M. Adriaans, conservatrice
van de kostuumafdeling.

Historische bijzonderheden :

Dat reeds in voorhistorische tijden de mens zich bij de verwerking van textiel van werktuigen heeft bediend, blijkt o.a. uit de archeologische vondsten zoals naalden, die men maakte van beenderen of grote visgraten, naderhand van ijzer of brons.

In de 14e eeuw begint een naald te ontstaan zoals wij die kennen. Een naald is een kostbaar bezit, naalden en spelden werden in de bruidschat meegebracht en het kon voorkomen dat in een huishouden met meerdere dienstboden er toch maar één naald beschikbaar was.

Bianca Maria Sforza (1472-1510), 2e vrouw van Maximiliaan, bracht in haar bruidschat o.a. 8.000 naalden en 9.000 spelden mee.

Hoe werd een naald gemaakt? Van een stuk ijzerdraad werd de lengte afgeknipt voor twee naalden (het draadtrekken was in de 10e eeuw uitgevonden). De draad werd recht gemaakt, aan beide kanten werd een punt geslepen, in het midden twee gaten geslagen, deze werden bijgevijld en de twee helften van elkaar gebroken. Daarna werden de zo gevormde naalden gebakken en bedekt met een mengsel van carborundum en olie, gepolijst, gewassen in zeepsop en gedroogd in zemelen.

Daar naalden kostbaar waren, zijn er altijd houders geweest om ze in te bewaren. Deze werden in de middeleeuwen veel aan de ceintuur gedragen. Aan het eind van de 17e eeuw kwamen de naaldenboekjes en deze werden weer opgevolgd door goed sluitende kokertjes. Daarna zijn alle soorten naaldenhouders verschenen, veel in combinatie met andere naai-attributen, gemaakt van de meest uiteenlopende materialen van zeer kostbaar tot zeer eenvoudig.

Spelden waren er ook al in voorhistorische tijd, eerst gemaakt van dorens van struiken, splinters van botten, visgraten, later van ijzer, brons, zilver. De speld zoals wij hem kennen dateert van omstreeks 1300, alleen bestond hij toen uit de pen en de kop. Deze laatste was van gedraaid ijzer, aan één kant aan de

pen gesoldeerd, welk werk meestal door de kinderen werd gedaan. Omstreeks 1840 ontstaat de speld uit één stuk.

In de 16e en 17e eeuw waren spelden een luxe. Koningin Elisabeth ontving ze als Nieuwjaarsgeschenk en van Mary Tudor is bekend dat zij er eens 10.000 bestelde.

Daar ook spelden kostbaar waren, werden deze eveneens bewaard in doosjes, kussentjes, enz. Er zijn ook speldenkussentjes gevuld met amarylpoeder - en daardoor zwaar in gewicht - waar de punt in heen en weer bewogen wordt om de roest er af te halen en ze scherper te maken.

Waar en wanneer de vingerhoed is ontstaan is nog niet bekend maar de mens beschikt al eeuwen over een bescherming voor duim, wijs- of middelvinger. Er zijn zware en grote bronzen vingerhoeden gevonden bij opgravingen in Pompeii. Net als naaldenkokers zijn er ook vingerhoeden van allerlei materiaal: hout, been, ivoor, paarlemoer, metaal, glas, leer, goud, zilver, porselein, stof. Er worden nu nog porseleinen vingerhoeden gemaakt door de bekende fabriek Royal Worcester in Engeland en in Delft.

Daar vingerhoeden vaak als geschenk werden gegeven, zijn er vele mooie kleine doosjes waar er precies één in past.

Centimeters en meetlatten hoorden vroeger in ieder huishouden thuis, alleen al om na te meten of de koopman aan de deur de goede lengte had gegeven van de gekochte waren. Fantasierijke centimetertjes dateren al uit de vorige eeuw.

Ook een stukje was hoorde in de naaidoos. Dit werd gebruikt om de draad langs te trekken om deze soepeler en sterker te maken. Er waren kleine rolletjes was verkrijgbaar, die tussen twee paarlemoeren of zilveren schijfjes moesten worden gezet.

Een schaar is een belangrijk instrument. Er zijn twee soorten, één met een soort springveer en geheel uit één stuk gemaakt (wordt nu nog wel voor schapen scheren gebruikt) en de stift-schaar, waarvan de twee bladen met een stift verbonden zijn.

Scharen werden vaak, in een schede, aan de rokhaak gehangen.

Tafelklemmen werden voor velerlei doeleinden gebruikt. Eerst alleen als speldenkussen met erin of ernaast één of twee garenspoeltjes. Maar ook ten dienste van filetwerk, waarbij de eerste knoop om een opstaand knopje of haakje wordt geslagen of bijvoorbeeld in de vorm van een vogeltje dat door een druk op zijn staart z'n bekje opent waarin de stof vastgezet kan worden bij het zomen van eindeloze lakens. Ook zijn er gebruikt als garenwinders, want het garen kwam vroeger in strengen op de markt.

Breien is eveneens een zeer oude handwerktechniek. Vanuit het oosten kwam het via de landen van de Middellandse Zee naar onze streken; uit Italië kwamen in de 15e eeuw de eerste gebreide sokken.

Er is een afbeelding van Maria die een halsboord breit op 4 pennen (Buxtehuder Altaar van Meester Bertram 1340-1414 in de Hamburger Kunsthalle). In de middeleeuwen werd meestal gebreid door mannen, die een leertijd van zes jaar moesten doormaken voordat ze meester konden worden.

De eerste breimachine werd in 1589 gemaakt door William Lee, desondanks werd er enorm veel thuis gebreid. Een breischede werd tussen de ceintuur gestoken, als steun voor de pen gebruikt. Breischeden werden al vroeg gebruikt (Fries museum: palmhouten breischede uit 1588). Houten exemplaren werden o.a. door herders gebruikt; waar het breien als elegante bezigheid werd beoefend (vasteland Europa) werden exemplaren van onder andere zilver en ivoor gemaakt.

Breidoppen, die gebruikt worden om te voorkomen dat de steken van de naalden glijden, komen in allerlei modellen voor: vaasjes, laarzen, benen, etc.

Voor filetwerk zijn speciale naalden nodig en een plat latje van de breedte van de mazen, verder een met lood verzwaard speldenkussen om de eerste steek op vast te zetten.

Frivolité stamt uit eind 18e eeuw en eerst omstreeks 1850 begon

men, behalve ringetjes, ook picotjes aan elkaar te verbinden en met twee spoeltjes te werken. Veel grótere spoelen werden gebruikt bij een handwerk dat in Engeland "knotting" werd genoemd en waarbij men in een stevige draad vlak naast elkaar liggende knopen maakte. Dit werd in ornamenten op stof genaaid of voor franje gebruikt. Werd veel in hogere kringen toegepast, niet omdat de resultaten zo mooi waren, maar om de sierlijkheid van het gebaar bij het handwerken. Er bestaan portretten waarop dames zijn afgebeeld met in de fijne handjes een dergelijke spoel, die soms van zeer kostbare materialen was gemaakt.

Tamboereren is ook een handwerk dat haast niet meer wordt gedaan: de stof wordt op een raam gespannen en met een fijne haakpen - waarvoor bepaalde houders bestaan - wordt door de stof heengeprikt, een lusje van de daaronder liggende draad doorgetrokken waarna men een eindje verder weer inprikt, zodat een kettingsteek ontstaat. Er werd veel met continudraad gewerkt en daarvoor zijn de ceintuurhaken met garenklossen.

Op het liervormig voorwerpje, dat in het Nederlands hooivorkje, in het Engels lucette heet werd een mooi vierkant koord gemaakt dat niet kan rekken. Dit was vroeger belangrijk, omdat er toen zoveel vastgeregen en gebonden moest worden.

C.M. Kuttschrütter

Literatuur:

Sylvia Groves: The history of needlework tools and accessories, Feltham 1966

Gertrude Whiting: Old-times tools and toys of needlework, New York 1971

Mary Andere : Old needlework boxes and tools, Newton Abbot 1971

Myrtle Lundquist: The book of a thousand thimbles, Des Moines 1970.

In de tijd waaruit de oudste voorwerpen uit de verzameling van mevrouw Kuttschrütter stammen, de tweede helft van de 18e eeuw, was het handwerk in het algemeen iets vanzelfsprekends. Alles werd met de hand gemaakt of met instrumenten die geheel met de hand werden bediend. Wel kon op textielgebied onderscheid gemaakt worden tussen gedwongen werken voor het levensonderhoud of voor het eigen gezin, en luxueus bezig zijn om iets om handen te hebben, want niets doen was vroeger vooral voor de vrouw uit den boze. Prinses Carolina van Oranje hoort zeker tot de laatste categorie als ze in 1769 aan haar broer, prins Willem V, belooft dat ze een vest voor hem zal borduren in de tamboereersteek. In tegenstelling tot de handwerkende prinses staat in 1832 bij voorbeeld Suzanne Voilquin die zich afwisselend van borduurnaald en pen bedient, het eerste om overdag op een Parijs atelier moeizaam haar brood te verdienen, het tweede om in de resterende uren van de dag bijdragen te leveren aan het net opgerichte eerste blad voor de werkende vrouw "La Femme libre".

De fraaie handwerkdozen, étuis en instrumentjes van mevrouw Kuttschrütter moeten we ons overwegend voorstellen in handen van de elegante dames die met hun bezigheid voor een gezellige sfeer zorgen in de huiselijke kring. Een mooi beeld daarvan is te vinden in het Journal des Dames et des Modes uit 1831: "Dans les soirées intimes, où l'on cause tandis que les dames font des bourses, de la tapisserie, ou brodent des noeuds de ruban, le petit salon est éclairé par des globes en cristal rose". Nog in 1890 wordt in het weekblad voor jongedames "De Hollandsche Lelie" de naald in tegenstelling tot de snorrende naaimachine geprezen als attribuut van huiselijkheid: "Men kan haar neerleggen en weder opvatten om 't andere kwartier, desnoods om de andere minuut. Ook voor haar is de voltooiing van het naaiwerk hoofdzaak, maar zij weet ook zeer goed dat zij onderwijl ook, als het pas geeft, willig dienen moet om aan de naaister een rustig en gezellig "handgebaar" te geven, een houding die weldadig werkt op haar omgeving. Wie heeft het nimmer ondervonden, hoe die stille vrouwelijke bezigheid tot ongedwongen praten uitlokt, hoe eene onnoozele maaskous of een schijnbaar nutteloos borduurwerk tongen losmaakt,

die stom zouden gebleven zijn als het gezelschap elkaar met de handen in den schoot had zitten aankijken".

Hoe de Parijse dames in 1807 successen boekten bij het netknopen wordt vermeld in het modetijdschrift *Elegantia*: "Sedert de mode der fichus bouffans dragen alle dames niet alleen bouffantes, maar maken ze zelfs. Het netknopen heeft het borduren verdrongen, en de navette (spoel) heeft de borduurnaald in de hand der Parijsche schoonen vervangen. Men ziet haar tegenwoordig met een klosje zijde, een paar navettes en haar half afgemaakte fichu à réseau. De jonge heeren, zittende op een' stoel tegenover haar, bewonderen de handigheid en vlijt dezer dames, en de geenen die haare bekoorlijkheden ontsnappen laten zich in haare netten vangen".

Door vele kunstenaars is de aantrekkelijkheid van de handwerkende vrouw als onderwerp voor schilderij of tekening dan ook niet onopgemerkt gebleven. In de late middeleeuwen zien we een enkele keer op schilderijen of miniaturen Maria zelf de handen uit de mouwen steken; in het getijdenboek van Catharina van Kleef uit + 1440 is ze b.v. met opgestroopte mouwtjes afgebeeld aan een klein weefgetouw. Waarschijnlijk één van de vroegste portretten waarop een vrouw zich aan haar spinnewiel heeft laten schilderen is in Nederland ontstaan in 1529 (Anna Codde door Maerten van Heemskerck, Rijksmuseum, Amsterdam).

In de tentoonstellingszaal kunt U zien hoe ongeveer een eeuw later in 1628 Eva Wttewael op een portret door haar vader Joachim Wttewael geschilderd, bezig is met een kantstrookje boven haar kussenvormige naaidoos; in het werkmandje naast haar liggen kragen, mutsen en manchetten te wachten op verstellwerk. Evenals het portret van Eva Wttewael bevindt zich dat van mevrouw Cunaeus nog slechts kort in de museumverzameling. Beide zijn net op tijd gekomen om de tentoonstelling op te fleuren met hun aanwezigheid. Het zou te ver voeren om alle portretten in dit genre langs te gaan die zijn ontstaan tussen 1628 en 1781, het jaar waarin we mevrouw Cunaeus, ge-

portretteerd door Louis van der Puyl, bezig zien met een handwerk-techniek, die juist in haar tijd erg populair was, n.l. het tamboereston: waarschijnlijk is zij zo te zien ook een herenvest aan 't versieren (kennelijk was het dus niet ongebruikelijk dat men voor de garnering van de kleding in eigen kring zorgde).

J.H. Nieuwehuis schept een vriendelijke sfeer op zijn paneel uit 1868 met een handwerkende dame; wat voor instrumentje zij in haar handen houdt is moeilijk te zien. Op de eenvoudige krijttekening van Otto van Rees uit 1906 zit een vrouw in een tuin gebogen over een stuk textiel waar ze zo intens mee bezig is, dat ze zich nauwelijks meer bewust schijnt te zijn van haar omgeving; in welke techniek zij nu precies werkt doet niet meer ter zake.

Over de gang van zaken op handwerkgebied is natuurlijk veel te lezen in mode- en handwerktijdschriften. In het oudste modetijdschrift dat het museum rijk is, n.l. het Kabinet van Mode en Smaak uit 1791, wordt een eenvoudig borduurpatroon vergezeld door het volgende bijschrift: "Als eene kleine proeve uit het engelsch mode-rijk, leveren wij in dit stukjen een patroon voor borduursel van neteldoeksche schorten en halsdoeken; elk der Schoonen, die lust heeft, beproeve aan het zelve geduld en vermogen".

Het tijdschrift Elegancia geeft in 1807 naast afgebeelde breimodellen voor kousenranden en borduurmodellen voor rokken en shawls (borduurmodellen voor getande japonranden kan men bij de uitgever bekomen) een uitvoerige onderrichting in het borduren, waarin de beschrijving van het borduurraam een belangrijke plaats inneemt; wil men het borduurwerk zindelijk houden, dan moet men de handen, ten einde ze van het zweet te bevrijden, telkens na het wassen met tarwezemelen wrijven. Op 10 oktober 1807 worden de volgende nieuwtjes genoteerd: "Men ziet geen kleine harten meer, maar wel eenige aartigheden, nécessaires genaamd, zo wel in ivoor als ebben- en gladhout, bij voorbeeld eene koffiekant van ivoor of ebbenhout, met een groen deksel, in dit deksel is eene kluw, het handvat dient voor etui en in de vaas zijn naalden-koker, vingerhoed, schaar e.z.v. De ebbenhouten parapluies zijn

eenvoudige étuis. Men vindt deze voorwerpen ook in de bossen asperges, tonnetjes en vruchten. Het is ook niet vreemd eene dame, in plaats van eene ridicule met eene meloen aan een koord in de hand te zien, waarin zij haaren zakdoek, vingerhoed, schaar e.d.g. bergt". Het omgekeerde gebeurde enkele maanden eerder, toen kon men bij alle Parijse juweliers étuis voor reukflesjes kopen in de vorm van een gouden vingerhoed. Zo vroeg in de 19e eeuw drong dus al een kitschachtig element door in het handwerkgerai. Barbara van Meerten, de uitgeefster van het eerste nederlandse handwerktijdschrift Penelope, constateert in 1830 toch nog met enige verbazing in haar blad: "Wanneer men rondom eene tafel eenige elegante dames, huisselijk, met eenigen arbeid in de hand, gezeten vindt, en men slaat het oog op hetgeen ieder harer bij zich heeft, dan zou men schier meenen, dat zij voornemens waren een huis te gaan meubelen, en zich daartoe in een meubelmagazijn, van allerlei kleine modellen voorzien hadden. De eene heeft een "fauteuil", eene tweede een "tafeltje", een derde een "kanape", een vierde een "tabouret", "trépied", of zoo iets voor zich staan, in brons, hout, ivoor of gevernist karton. Beziет men het nader, zoo dient een gedeelte van het meubel de zitting, het bovenstuk, enz. met fluweel overtrokken, en met zemelen gevuld, tot speldekussens. Die zich over dezen zonderlingen smaak verwondert, herinnere zich de "laarsjes" en "parapluies", die vroeger wel-eer tot naaldekokers dienden".

Penelope was een maandblad dat heeft bestaan van 1821 t/m 1835, en dat eigenlijk meer voorbeelden gaf voor handenarbeid dan voor handwerken, zoals ook te zien is aan de aardige ingekleurde prenten. Naast kleinere en grotere incidentele uitgaven zoals breiboekjes, toiletboekjes, encyclopaedieën voor vrouwen en handboeken verschijnt in het midden van de 19e eeuw het handwerktijdschrift "Aglaiā". "De Gracieuse", een modeblad met de ondertitel "Geïllustreerde Aglaiā". voorziet de vrouw in de tweede helft van de 19e eeuw ruimschoots van handwerk voorbeelden, evenals "La Mode Illustrée" waaruit de nécessaires, étuis etc. die in het affiche zijn verwerkt afkomstig zijn.

Uit alle genoemde tijdschriften blijkt dat men vroeger net als nu minstens evenveel voor het interieur als voor de kleding heeft gehandwerkt. Wie nog eens aandachtig in de stijlkamers gaat rondkijken vindt daar o.a. de met wol geborduurde wandbespanning uit ca. 1650 en de met kruissteek en petit point versierde panelen van de vroeg 18e eeuwse wortelnotenhouten kast.

Boven in de drie kostuumzalen zijn allerlei voorbeelden van verschillende handwerktechnieken in overvloed te zien, zoals in de eerste zaal (waar de kleding van ca. 1760 tot ca. 1800 is opgesteld) heel fijn wit open borduurwerk en schaduwwerk op wit batist, vrij dik borduurwerk in kleuren op de groene zijde van de galajapon, matelassé werk aan de rode satijnen rok, monumentaal Zaans stikwerk op de poedermantel, klos- en naaldkant langs halsuitsnijdingen. De witte katoenen japon uit ca. 1800, die waarschijnlijk als trouwjapon heeft dienst gedaan, is voorzien van druiventrossen in tamboereersteken, die zo fijn dicht tegen elkaar zijn gewerkt, dat het strooipatroon van wat verder af opgedrukt lijkt; aan geen enkele japon in het museum is meer "borduurtijd" besteed dan aan deze. In de 18e eeuw werden ook de herenpakken vaak rijkelijk voorzien van borduurwerk en op een herenvest konden zelfs geborduurde bloemenmanden prijken. Stoffen met eenvoudige strooipatroontjes, zoals van het tere witte empire japonnetje in de middenzaal, konden waarschijnlijk per el gekocht worden. Wie van fijn breiwerk houdt moet kijken naar het rose kinderjurkje met de ingebreide rozenrand van kraaltjes uit + 1825. Tien jaar later wordt een karakteristieke biedermeier japon voorzien van gecordonneerde open randen met tulle er achter. Daarnaast staat een wat latere, met kruissteken geborduurde reistas. In de crinolinetijd is er veel minder op de japonnen geborduurd, maar die waren toen ook zô wijd (en hadden bovendien nog vaak stroken), dat er haast geen beginnen aan was. Prachtig waren in het midden van de vorige eeuw wel de grote zwarte shawls van Chantilly kant, waarbij helaas vermeld moet worden dat veel van die shawls, hoe fraai de patronen ook waren, toch al machinaal vervaardigd werden. 't Is wel goed om even te bedenken dat in het derde kwart van de vorige eeuw ook het

naaiwerk en borduurwerk langzamerhand met machines gedaan kunnen worden. Als dunne stoffen verwerkt moeten worden blijft men echter toch nog lang met de hand naaien. Doopjurken zijn altijd uitverkoren geweest voor borduurwerk; in de achterste zaal hangt een mooi voorbeeld uit het einde van de vorige eeuw.

Filetwerk was populair in de jaren '10 en '20 van onze eeuw, waarschijnlijk omdat het enigszins geometrisch aandoet; een klein stukje zit als frontje in een lichtblauwe fluwelen japon uit ca. 1927.

Intussen is in onze eigen tijd handwerk (breiwerk niet meegeteld) op of aan de kleding tot de uitzonderingen gaan behoren. Toch worden verschillende min of meer oude technieken nu weer veel beoefend, zoals macramé en patch-work b.v., waarvan in "Penelope" al afbeeldingen verschenen. Er wordt weer zelf gesponnen en geweven. Het net genoemde filetwerk komt in de belangstelling net als het kantklossen. Wie weet welke half vergeten technieken ook weer herontdekt zullen worden?

H.A.

C A T A L O G U S

De voorwerpen dateren uit de tweede helft van de 18e-, en de 19e eeuw.

NAAIDOZEN

- 1 Twee kleuren hout met Louis XVI beslag, klep en laatje
- 2 Met groen speldenkussen, klep en laatje
- 3 Met ingelegd schelpmotief, groen speldenkussen en la
- 4 Hout op pootjes met rood speldenkussen
- 5 Geel chinees lakwerk met twee deurtjes en klep
- 6 Licht hout op pootjes met beslag op deksel parelmoer, inhoud en kussentje
- 7 Zwart doosje met koperen inhoud
- 8 Papieren beplakt doosje, beschilderde spiegeltjes en parelmoer inhoud
- 9 Donker houten laatje met twee speldenkussens, vingerhoed en garenhouder er boven op
- 10 Hout gesneden 1740
- 11 Hout hoog model met paars gevoerd draaibak en la

12 NAAIETUIS

Ivoren zeepje vergulde inhoud
Bruin leren doosje gouden inhoud
Helrode doos zilveren inhoud
Staande pendule met paarse stof en glaasje, vergulde inhoud
Zilveren etui, zilveren inhoud
Lady's Companion leer

13 NAALDENBOEKJES

Zilver filigrain

Zilver met roosjes
Parelmoer met voorstelling
Parelmoer met Aiguilles
Leer met petit point borduurwerk
Koper uitklapbaar voor zes pakjes
Schildpad doosje met ivoor schotjes

14 BREIPENNEN

4 Benen
4 Metalen

15 BREIPENHOUDERS

Zilver rond met ophangringetje
Zilver plat geribd 1868
Zilveren laarsjes schuifbaar
Metaal bruin ingelegde steentjes

16 BREIDOPPEN

Benen aan een groen lintje
Gouden aan een groen lintje
Zilveren aan een paars lintje
Laarsjes aan een kettinkje
Sleutels aan kettinkje

17 BREISCHEDEN

Licht hout met zwart en rode lakmotieven
Hout E Zijlma 1878
Hoorn met zilveren rand
Ivoor met zilveren top en punt
Riet met zilver
Zilver met klip
Zilver met speld klein
Hout twee kleuren met benen top en punt
Been

18 BREITOBETJES

Zilver
Hout met benen spijlen
Hout

19 SCHAREN

Zilver in schede met rokhaak
Zilver in schede graveerwerk groot
Zilver in schede graveerwerk klein
IJzer
Met koperen handvat
IJzer met holle bladen ogen onder elkaar
IJzer met samenvouwbare greep
IJzer met duitse keizer en zijn gemalin
Parelmoer
IJzer met koperen puntjes
Grote ijzeren kleermakers schaar

20 VINGERHOEDEN

Grote bronzen met gaatjes boven in
Ivoren
Parelmoer
Twee zilveren kindervingerhoeden
Zilveren met ijzeren top
Zilveren met amethyst
Gouden met amethyst
Gouden met kerkje
Gouden met metalen top
Gouden met palmettenrand
Zilveren hoog bijenkorf model
Zilveren laag bijenkorf model
Zilveren met vergulde rand met blaadjes
Porseleinen met vogeltjes
Vergulde met blauwe rand en zwarte top met roosje
Zilveren met amethysten in de rand

Metalen open top
Zilveren naairing
Kleine zilveren naairing

21 VINGERHOEDDOOSJES

Pantoffel
Benen eikel
Houten eikel

22 SPELDENKUSSENS

Plat rond met lelietjes van dalen
Plat vaasje met kralen en gouddraad
Paar metalen schoentjes
Zwarte pan
Schelp
Blauw leer
Notendop
Plat parelmoer met paarse stof
Bewerkt metaal met rode stof
Groen gehaakt met witte kraaltjes
Wagentje met vingerhoed
Klaverblad met blauwe stof
Kralen kussentje
Wol geborduurd kruissteekjes
Zilveren olifantje
Been met paars kussentje
Zilveren band, stof met tamboereerwerk
Tunbridgeware doosje met rose kussentje
Gekuipt doosje met beige kussentje
Ovaalvormige doos voor garenspeel met twee paarse kussentjes

23 AMARYL KUSSENTJES

Aardbei met metalen blad en ring
Aardbei met groen wollen blad en steel

Ivoren cup met donker blauw fluweel
Zilveren band met twee rode kussentjes

24 FILET

3 Metalen filetnaalden
2 Houten filetnaalden
3 Benen maatlatjes
Rose rood etui met filetnaald en latjes
Zilveren filetnaald A P 1784

25 PRIEMEN

Louis XVI met schede zilver
Zilver met schede met puntjes
Zilver met schede glad
Zilver met schede bewerkt
Zilver met ijzeren punt
Parelmoer
Parelmoer met ijzeren punt
IJzer

26 TAMBOERFERNAAALDEN HOUDERS

Coralijn met zilver
Coralijn met goud
Streepagaat met zilver
Ivoor
Iron Berlin bruin metaal

27 HAAKNAALDEN

Been
Metaal

28 RIJGNAALDEN

Zilver met oorlepeltje

Zilver klein met oorlepeltje
3 Zilveren platte drie maten bijelkaar horend

29 2 Macramé benen visjes
Benen Lucet

30 KLOSJES

6 Houten klosjes met kralen
6 Benen klosjes met kralen

31 FRIVOLETE SPOELTJES

Zilveren
Ivoor chinees
Ivoor met dame
Donker schildpad groot
Blond schildpad groot met sterretjes

32 TAFELKLEMMEN

Zilver met speldenkussen
Zilver met filethaak
Hout met speldenkussen
Hout met speldenkussen en garenspeel
Metaal met speldenbakje en -kussen en stofklem
Vogeltje met speldenkussen
Ivoren kooitje
Houten kooitje
Metalen met garenspeeltje en filethaak
Been met rood speldenkussen

33 WASROLLETJES

Met twee zilveren plaatjes
Met twee parelmoer plaatjes zonder was
Tunbridge ware met groen speldenkussen

34 PLOMB

Hout met goudgeel speldenkussen
Hout met laatje en speldenkussen
Stof met goudborduurzel en koord handvat

35 CHATELAINE

Metaal met naaldenkoker centimeter speldenkussen schaar
stenvork emmertje met zilveren vingerhoed
Zilver engels 1896 met schaartje knopenhaak speldenkussen
potlood reukflesje twee boekjes
Zilver Schoonhoven 1866 met schaar en drie doosjes

36 NAALDENKOKERS

Barnsteen met goud
Benen paraplu
Houten paraplu met been
Houten vis
Schildpad met goud
Houten deegrol
Hand met slang been
Zilver geribd plat
Zilver geribd rond
Zilver gegraveerd met slang
Zilver paraplu
Ingelegd stro
Met kraaltjes
Zilver met roggehuide
Zilver met twee wapens
Houten sigaar
Been met centimeter
Goud
Hout met druiventrossen staand
Houten laars
Houten poppetje staand
Parelmoer
Ivoor met verguld koper

37 GROTE KOKERS

Parelmoer ingelegd met driekleuren goud en parfumflesje
Ivoor met houten randen ANNO 1784 met garenspoel
Vernis Martin met engeltjes
Rose vernis Martin
Rozenhout
Hout gesneden 1895

38 TARTAN WARE

Vingerhoeddoosje met speldenkussen en vingerhoed
Stopei met vingerhoed en garenspoeltje
Doosje voor naaldenpakjes
Doosje voor garenklosjes
Speldenkussen
Vingerhoeddoosje met vingerhoed

39 GARENWINDERTJES

Blauw glas
Spiegelglas
Zilver
Goud
Parelmoer groot
Parelmoer klein
Been
Hout

40 GARENHOUDERS

Ivoor tonnetje met opdraai handvat
Zilveren met monogram

41 Twee garen klosjes houders parelmoer met bloemmotief

42 Garenwinder twee kooitjes op een plank

- 43 Garenwinder met vier stokken
- 44 Zilveren garenkloshouder met ceintuurhaak
- 45 Zilveren garenkloshouder staand
- 46 Garenklosjes houder voor 13 klosjes op twee etages
- 47 Zilveren filigrain bol met polsband
- 48 Houten weefplank met houten spoel
- 49 Klein houten borduurraam
- 50 Handkoeler paars
- 51 Ivoren doosje met gaatjes
- 52 Ivoren handvat met metalen pennetje en haakje
- 53 Zakdoekje met frivolité rand
- 54 Fichu doek wit met tamboereerwerk
- 55 Gehaakt beursje
- 56 Gebreide kindermittaines
- 57 Naaldkant boeketje
- 58 Strookje kloskant

Spinnewielen en kantskloskussen zijn wegens ruimtegebrek niet tentoongesteld.

- 59 Portret van Eva Wttewael, geschilderd door haar vader Joachim Wttewael in 1628. Collectie Centraal Museum.
- 60 Portret van Arnolda Wilhelmina Cunaeus-Brantsen, geschilderd door Louis van der Puyt in 1781. Collectie Centraal Museum.
- 61 Onbekende dame, geschilderd door Jozef Hendrik Neuhuys in 1868. Collectie Centraal Museum.
- 62 Vijf bladen met prenten uit het handwerktijdschrift Penelope, ca 1830. Bruikleen van de Atlas van Stolk te Rotterdam.
- 63 Kabinet van Mode en Smaak, 1791. Eerste deel. Collectie Centraal Museum.
- 64 Elegancia of Tijdschrift van Mode, Luxe en Smaak, voor Dames. Eerste jaargang 1807. Collectie Centraal Museum.

no. 54 is niet tentoongesteld.

AANVULLING:

65 CENTIMETERS

Koperen koffiemolen

Hout met rozerood lint

Ivoor met licht paars lint

Ivoor eikel met paars lint

Zilver met paars lint

Zilver filigrain met blauw lint

Been eikel

Parelmoer met abelone

Zilver op voet met twee groene amarilkussentjes

Het handwerkgerai uit het museumbezit is tijdelijk, in plaats van boven op de kostuumzalen, uitgesteld in de hal en in de koffiebar.

De titel van de tentoonstelling is overgenomen van het
Twents-Gelders Textielmuseum te Enschede, waar de verzameling
van mevrouw Kuttschrütter onlangs te zien is geweest.